

AL. POPOVICI
DE VORBĂ
CU

ION LUCIAN

despre

■ drumul spre scenă ■ stil și afinități artistice ■ evoluție și
afirmare ■ scrisul dramatic ■ teatrul pentru copii
■ televiziunea și actorul

Ion Lucian! Așa, cu ochi ca ai lui, ca niște farfurioare de ceai, mi-i imaginam, în copilărie, pe dulăii din *Amnarul* lui Andersen. Ochi atotștiutori, exprimând, demonstrând, înduioșând, amuzând, o voce „unicat”, o eleganță scenică de „veche gardă”, o precizie a compoziției de o tehnică ireproșabilă. Ironie, dar și „melo”, violent și sarcastic, Ion Lucian e unul din actorii cei mai interesanți, mai complecși, mai moderni în disponibilitățile valențelor sale artistice. Intrat un timp în „conul de umbră” al teatrului de copii, Ion Lucian a fost într-o „eclipsă” aparentă. Iată-l azi, pe scena Teatrului de Comedie și iată-ne față în față, gata de întrebări și răspunsuri.

— Fiți amabil și dezvăluiți-ne câteva amănunte despre dumneavoastră.

— Derutantă întrebare! Cine știe — cu adevărat — cine este? În conturarea unei

personalități își fac loc întotdeauna două interpretări: cea personală (auto-caracterizarea, subiectivă) și cea a martorilor contemporani (viciată uneori de falsuri). Rămâne deci valabilă cea de a treia caracterizare, a posterității, care — din păcate — individului în cauză nu-i mai ține de cald, el fiind „rece”. Părerea care o am despre mine am... citit-o într-o revistă franceză: „Rezervată cînd mă analizez, excelentă cînd mă compar!”

— Aș vrea să vă confesați mai mult autobiografic!

— M-am născut în aceeași zi cu Shakespeare. E drept că nu în același an, el fiind ceva mai grăbit. Pentru cei care vor să mă felicite de ziua mea îi înștiințez că e vorba de prima zi a „Taurului”, 22 Aprilie. Pentru cei ce mă împină cu amabilul „dar

ce bine te ții, Dom'le!" îi decepționez și cu data exactă, 1924.

Am fost un școlar și un elev de liceu foarte sirguincios (din cînd în cînd premiant și niciodată corigent!) dînd speranțe părinților și dascălilor că voi ajunge un admirabil inginer. Fără voia mea a trebuit să-i decepționez! Simpaticul meu profesor de română și filozofie de la liceul „Matei Basarab”, Alexandru Ionescu (fost în tinerețea lui actor la Național) a fost fericit. În schimb, directorul liceului și profesor de matematică, Emil Stoenescu, care mă folosea ca „asistent” pentru demonstrarea „lecției viitoare”, a suferit cumplit cînd a aflat că paralel cu ultima clasă de liceu am fost admis și în anul întâi de Conservator.

Mama mea, Ana ca botez, Aneta în alintul moldovenesc al Neamțului (de aceea, nu am putut fi niciodată gelos pe teatrul din Piatra Neamț!) fire mai romantică a fost „mulțămită” că „fișiorul” e artist și a încercat să-l convingă și pe tata, Gheorghe ca botez, Iorgu în alintul ținuturilor Romanului: „Lasă bre, Iorgule, poate că-i bini!”

Tata însă, om de cifre, pe un visuri de constructor, nerealizate, și-a dorit aceste visuri împlinite prin fecior. Și-a suferit! Cu toate acestea, într-o tristă zi de iulie 1944, întorcîndu-mă dintr-un turneu cu Naționalul, refugiat prin țară de urgia bombelor, l-am găsit mort pe un sinistru pat de spital, victimă a singerosului bombardament, avînd la căpătușul lui... un album cu toate cronicile referitoare la mine, adunate pe ascuns de el, triate, lipite și subliniate! Sînt singurele cronici pe care le-am păstrat pentru că în ele se ascund simțămînte părintești!

— *Urmează o romantică și totdeauna pitorească întrebare: cum ați devenit actor?*

— Întîmplarea! Dacă vă așteptați să vă declar, după stereotipul: „am simțit o chemare” v-ați făcut iluzii deșarte! Ritualul tipic al „viitorului artist” l-am îndeplinit și eu ca orice copil. La șase ani am concertat la pian, în sala „Roxy”, la un bal al copiilor și fiind îmbrăcat într-un costum de clown (ce predestinare!) am fost luat de celebrii clowni Ciacanca și Caramela, prezenți și ei la acest bal, să improvizez cu ei un număr comic. Așa am gustat primele aplauze.

Am recitat, am jucat și am... regizat mult în cadrul liceului (ah! veche și uitată tradiție a liceului „Matei Basarab”), școală pe unde au trecut George Vrăca, colegul meu de generație Dem Savu și ulterior Mișu Fo-

Sus: cu „antecedente” în teatrul pentru copii: în rolul principal din piesa „Ris și lacrimi” de S. Mihalkov

Jos: un valet isteț în „Castiliana” de Lope de Vega

Un cap-portret :
Nae Girimea
din filmul
„D-ale
carnavalului”

tino. Dar toate aceste activități nu anunțau viitoarea profesie !

În 1940 însă, de-abia intrat în penultima clasă de liceu, am început să simt din plin greutatea vieții. Tatăl meu, rămas să administreze uzinele electrice din Dobrogea, a trebuit să-și împartă modestul lui salariu în două. Devenisem deci o „problemă” pentru mama. Deși dădeam numeroase ore de meditație la matematici și făceam zeci de desene colegilor, abia încrepeam cîțiva gologani necesari taxelor, cărților și uneori biletelor de cinema sau florilor pentru fetele de la Școala Centrală ! De aceea, cînd un coleg de clasă, Nae Comănescu, mi-a propus să facem figurație la Național, am simțit că am dat o mare lovitură. Veneam acasă cu bani în buzunar și la școală cu cearcăne de nesomn. Dar, în schimb, mîndru de invidia băieților și admirația fetelor cînd le arătam fotografiile mele de „artist” în pompoasele costume ale Naționalului.

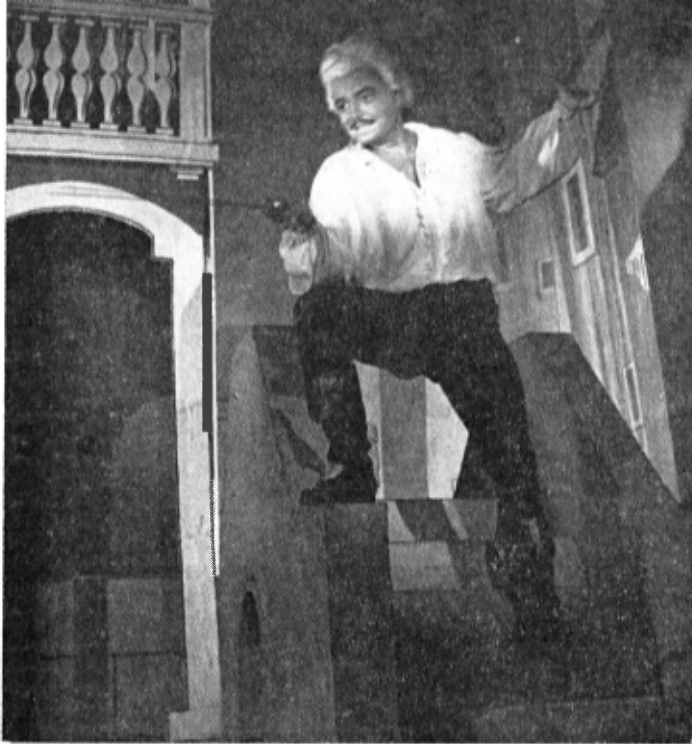
Pe vremea aceea elevii nu aveau voie la teatru și cinema ! Și atunci m-am hotărît să obțin o legitimație de student mai devreme decît colegii mei ! Am aflat că la Conservator se poate intra și paralel cu liceul, cu condiția să depui ulterior diploma de bacalaureat. Și astfel în 1941 am dat examen la Academia de Artă Dramatică, am „răcnit” OLTUL de Goga... și am fost admis ! Acum au început alte probleme. Cum să frecventezi două școli deodată ? Absentam planificat, cînd de la una, cînd de la alta, tocmai din dorința de a fi prezent la amîndouă. Și am reușit să par în ambele părți neserios !

Cu riscul de a ocupa prea mult spațiu trebuie să vă povestesc o întîmplare plină de gingășie. În 1942, după aproape doi ani de figurație în Național, apreciat și iubit de toți, cu numeroase apariții și chiar rolișoare, am fost luat de maestrul Șahighian „în reprezentatie” la teatrul condus de Dina Cocea și Fory Euterle, în *Pygmalion*. Într-o zi mă duc la direcție și anunț jenat : „Știți, eu mîine nu pot veni la matineu !” N-am să uit niciodată stupoarea lui Fory ! „Bine, măi băiatule, dar tu ai o răspundere față de teatru. Respectul față de public nu ne îngăduie nici o absență !” „Ce să fac dom’ Fory, mîine am oralul la bacalaureat. Să-l pierd ?” În locul stupoarei am citit în ochii celor doi duioșie, au redistribuit altfel replicile tabloului respectiv, m-au învoit și seara — probabil încrezători în forțele mele — m-au așteptat cu flori și daruri.

În 1942, toamna, s-a dat la Național un concurs pentru ocuparea a cinci posturi de actori. Deși abia terminasem anul întîi am fost primit — cu dispensă — printre cei 163 de candidați. Am apucat să spun cîteva replici din „Castiliana”... și la o lună mai tîrziu am semnat primul stat de plată în care la numele meu nu mai era menționat „figurant” ci „actor”.

— *Ca formație actoricească, mai exact, ce stil și afinități artistice, de ce „școală” aparțineți ?*

— Profesorul „en titre” care m-a format a fost maestrul Ion Manolescu. A fost pă-

În rolul titular din piesa
lui Goldoni „Mincinosul”

rintele meu spiritual și îl verez ca pe un mit. Rămas în istoria teatrului românesc ca un mare tragedian, își permitea, lucrind cu noi la clasă, să joace comedie cu un haz irezistibil?! Intellectual remarcabil și dascăl rafinat ne „forma” pe nesimțite, cu abilitate și profunzime. Două mostre: ne dădea ca exemplu de interpretare Cetățeanul turmentat realizat de Anestin... „pentru că se străduia să nu se observe că e beat!” Așa am învățat să investigăm profund orice personaj. Alt exemplu. Sistemul de învățămînt de atunci, mai pragmatic și mai direct, ne obliga să pregătim numeroase scene din toată literatura dramatică, trecînd prin felurite roluri. Într-un singur semestru am interpretat 17 roluri! Printre ele m-am trezit distribuit în... Baronul Scarpia din *Tosca* lui Sardou! Profilat pe comedie, slab ca un țir și abia ieșit din adolescență eram atît de nepotrivit pentru rol încît mi-am permis să-l întreb pe maestrul Manolescu: „Ce am eu comun cu Scarpia, maestre?” „Nimic! Dar ai să-l înveți. Cine știe dacă vreodată în carieră nu vei întîlni, într-un rol oarecare, vreuna din „stările” rolului!” Datorită maestrului meu nu mi-a fost greu, după ani și ani de comedie, să abordez rolurile grave.

Am mai avut fericirea să lucrez cu clasele paralele sub îndrumarea lui Maria Filotti și Mărioara Voiculescu. Am avut apoi profesora mărietta Sadova cu care am avut

mai tirziu cîntea să împart catedra la actualul Institut de Teatrul. Am avut un timp dascăl și pe Gh. Timică căruia îi eram ziua student și seara partener.

Dar formația unui actor nu e numai cea profesională ci și cea etică. Și aici aș dori să-i mulțumesc maestrului Calboreanu care mi-a oferit, în joacă, posibilitatea de a deveni un exemplu de conștiințiozitate. Abia intrasem în teatru cînd, m-am trezit într-o zi oprit de maestrul. Am încremenit! (Pe atunci cînd trecea pe lîngă noi un maestru ne „lipeam” de ziduri, nu din teamă ci din respect!) „Hai, puștiule să facem un pariu! Cîștigă cel care vine primul în teatru”. Nu am cîștigat niciodată pariul, deși uneori veneam cu cîte două ore înainte de spectacol, în schimb am dobîndit o organică responsabilitate față de datorie. Și astăzi, după peste trei decenii de carieră, mai sînt încă ironizat pentru sosirile mele timpurii la repetiții și spectacole.

— Cînd „v-a bătut ceasul” — mai exact, cum a sosit clipa afirmării?

— Datorită acestor „sosiri” într-o seară de noiembrie, pare-mi-se, 12, în anul 1942, am fost prezent în teatru încă de la ora 7, deși spectacolul începea la 8, iar eu intram în scenă la 10! Pe la ora 8 fără cinci am fost chemat brusc în scenă unde un întreg consi-

Roluri fără cuvinte într-o pantomimă la TV.

lin patronat de Sonia Cluceru și maestrul Calboreanu decisese să intru, pe neprevăzute, în rolul Guliță din Coana Chirița, interpretul rolului fiind absent. M-am aruncat în scenă cu înconștiența vârstei și... am rămas titular pe rol și din acea clipă n-am mai lipsit din nici o distribuție. Așa se explică cele 74 de roluri jucate în trei stagii.

— Și clipa de beatitudine a întâlnirii la grațul de „vedetă” ?

— În 1945 am fost invitat să joc, într-o distribuție prestigioasă, la Grădina Boena, în primul spectacol în aer liber, de după război, o prelucrare după *Puricele în ureche*. Când s-a redactat afișul eu eram ultimul. După premieră m-am trezit cu fotografii mari în gazete.

— Știu că ați „cochetat” serios cu opereta și revista. Care au fost relațiile dumneavoastră cu aceste genuri, vai, atât de incriminate ?

— Excelente ! Deși mi-au produs multe necazuri, datorită opțiiei greșite asupra genului. După ce am părăsit Naționalul, ani de zile, cronicile (care totuși, pe atunci, preferau să se ocupe mai puțin de creațiile actoricești decît de analiza literară !) menționau invariabil „Ce păcat că acest talentat actor a părăsit teatrul serios !”. Cînd am părăsit opereta, cîțiva ani, cronicile menționau invariabil „Ce bine că acest talentat actor s-a întors la teatrul serios !” Și tot

așa, cu variațiuni la temă, n-am reușit în această perioadă să aflu cum am fost în rolurile jucate ! Am continuat să respect genul „ușor” abordînd și revista și muzicalul. Recent m-am întors cu drag la operetă... dar din cauza vârstei... numai ca regizor ! A fost o reîntîlnire emoționantă.

— Sînteți un actor lucid ! V-ați urmărit procesul evoluției actoricești ?

— Nu-mi place formularea. Sună a încheiere de bilanț. Și eu mai am ambiții ! Și dacă un actor socotește „evoluția” încheiată se poate retrage. E mai bine. Doar dacă nu se milostivește direcția teatrului să-i facă formele de pensionare. Dacă te referi însă la „drumul parcurs” pînă-acum, atunci, e altceva. O să încerc să-l ilustrez, prin roluri, cronologic. Puști obraznic în Guliță din *Coana Chirița*, „fantezist” în Illestacov din *Revizorul*, june comic de operetă în *Tara Surisului* și *Prințesa Circului*, „cupletist” și „mim” la revistă, june comic în *Boby II* din *Insula*, „june prim” în *Valentin din Nu se știe niciodată*, „valet clasic” în *Figaro* și *Tristan* din *Cinele Grădinarului*, „marinar revoluționar” în *Svanda* din *Liubov Iarovaia* și din *Uraganul*, (încă) „june de mahala” în *Nae Girimea*, fiară nazistă în *Bulhara* din *Sweik în al II-lea război mondial*, „om-fiară” în *Jean din Rinocerii*, „director cretin” în *Hodunov* din *Fotoliul 16*, „director canalie” în *Opinia publică*, „deputat veros” în *Onică Vlașca* din *Patriotica Română*, „escroc stilat” în *Sebastian Nud cu vioară*,

Cea mai recentă creație : Mosca din „Volpone” de Ben Jonson (Mircea Șeptilici, în rolul titular)

Una din cele două ipostaze ale fraților Bulinger în „Soldatul Schweik” de Bertolt Brecht

„cap de familie dezorientat” în *Camera de alături*, „bunic dragăstos” în *Poveste neterminată*, „parvenit tembel” în *Mr. Jourdain* din *Burghetul gentilom*, „bătrîn avar” în *Harpagon*, „intrigant de geniu” în *Mosca* din *Volpone*, „chintesență a răului” în cele șapte vicii din *Snoave cu măști*, „soldat erou” în *Dobre din Drumul e liber* etc...

— Și atunci, ce fel de actor sînteți ?

— Interpret ; creator de personaje. Nu am putut afla niciodată ce fel de „profil” am, pentru că regizorii mi-au rezervat cele mai neașteptate surprize, cuprinse între burlesc și dramă, bufonadă și tragedie, muzical și pantomimă.

Dacă aș fi tentat să mă caracterizez, prin prisma contemporanilor mei aș fi și mai derutat. Judecînd după dovezile de simpatie și prețuire ale publicului, sînt un actor ce poate fi mindru. Judecînd după unele consemnări scrise, sînt un actor... care nu există ! Aș fi vrut să continui albumul început de tatăl meu dar nu prea am avut cu ce. Așa am devenit fără să vreau... cosmopolit ! multe din articolele bune cu care m-aș putea înseria într-o eventuală viitoare cronică a teatrului sînt decupate din revistele din străinătate.

— Un capitol important al vieții dumneavoastră îl constituie scrisul. Sînteți autor dramatic. Vorbiți-mi despre această latură a activității dumneavoastră !

— Am debutat cu o comedie într-un act *Din cauza unui punct*, jucată, pe rînd, de Municipal, Studioul „C. I. Nottara”, Teatrul

de Comedie și Televiziune. La comanda doamnei Bulandra am scris prima piesă pentru copii, *Cocoșelul neascultător* care, scrisă în patru nopți, s-a jucat 17 ani în diferite teatre din Capitală și din țară. Au urmat *Mușchetarii...*, *Măgăriei-sale*, *Drumul e liber*, *Snoave cu măști*, piese cu care s-a consolidat colaborarea și prietenia cu Virgil Puicea. Cariera lor îndelungată n-a satisfăcut dar n-a și lenevit! Abia acum ne-am reamăbilitat. Preocupări administrative m-au privat ani îndelungași de bucuria scrisului dar de acum...

— Ce a însemnat teatrul pentru copii în viața dumneavoastră?

— Am descoperit lumea copiilor cu ocazia unui spectacol la Municipal, *Fetița și ursul*. Am fost entuziasmat. Reacțiile acestui public sincer și necruțător m-au încântat. Și am simțit că îi sint dator. În 1956 am început să scriu pentru el, am jucat, am regizat și în 1964 am trădat teatrul pentru adulți și m-am trezit luptând, fanatic, pentru înființarea Teatrului „Ion Creangă”. Timp de opt ani am avut numeroase necazuri dar și mari satisfacții. Am intrat în lumea internațională a acestui gen de teatru și prin turneele efectuate dar și prin activitatea personală am ajuns în biroul executiv al „Asociației internaționale a teatrelor pentru copii și tineret”, for în care, împreună cu Ion Cojar, sintem priviți cu respect și prețuire. La numeroasele noastre conferințe și colocvii m-am străduit să mă prezint cu lucrări de specialitate publicate în diverse reviste din Franța, Italia, S.U.A. și Spania. În țara noastră, unde teatrul pentru copii este privit cu toată înțelegerea și solitudinea nu există și un va exista o criză a publicului. Când autorii vor înțelege marea valoare a acestui teatru, când actorii vor realiza ce greu dar ce minunat este să joci pentru viitorii oameni, intelectualii de mâine, când unii regi-zori nu vor mai considera genul ca o „ce-ușărească” a teatrului iar toată lumea va înțelege ce nevoie socială majoră este să-l sprijine, teatrul pentru copii va fi o instituție culturală cu cele mai minunate consecințe.

— Ați trecut ușor de la ursuleți la Ben Johnson?

— Mai puțin greu decât să treci de la Mosca la copii! Nu este, nu trebuie să fie, nici o diferență între calitatea creației actorului în teatrul pentru adulți și cel pentru copii. Mai sînt mulți care cred că bietul copil este o ființă inferioară care „înghite” orice. După cum sînt mulți autori care „mimează” copilăria după propriile amintiri, devenite desuete și anacronice. Copilul nu este o ființă inferioară, ci o făptură umană care nu a avut timp să se perfecționeze. A nu-i acorda respectul cuvenit înseamnă a-l schilodi sufletește.

O mască, un caracter : Harpagon

— Ce credeți despre bariera care uneori se trece prea ușor, de la personalitate la manierism ?

— Problemă veche și cu prea multe necunoscute pentru a fi rezolvată în prea scurta istorie a teatrului, de abia 2 000 ani ! Pot umple pagini întregi cu argumente și pro și contra manierismului, ambele ipoteze susținându-le la fel de convingător. Există în istoria teatrului suficiente exemple de personalități care și-au permis să fie maniere... rămânând personalități. Un asemenea „monstru sacru” înzestrat cu un farmec personal excepțional își poate îngădui să se aducă — la nesfârșit pe scenă pe EL, pentru că cucerește prin el și este Dorit ca atare. Încercând uneori să se modifice pentru a se feri de manierism riscă să nu mai fie admis. Acceptat și înseris astfel în opțiunea publicului devine personalitate prin el însuși. Și e de preferat un manierist fermecător unui veșnic novator chinuit și vădit elaborat.

Cum n-am avut șansa acestui fericit dar, am fost nevoit să mă plasez pe cealaltă orbită. A veșnicei căutări, a adaptării la fiecare condiție nouă cu mijloace noi. Nu mi-a fost niciodată comod, dar fac parte din acea categorie de actori blestemați să nu le fie drumul lin, siliți întotdeauna să scormonească, să compună, să se identifice cu destine diverse. N-am avut și eu parte, măcar o dată, să joc un rol care, cum se spune, „să se joace singur”, fără efort de compoziție. Sau poate sînt eu prea sofisticat ! În orice caz, parafrazînd întrebarea... „cred că am destulă personalitate pentru a nu fi manierist !”

— Credeți că televiziunea ajută actorul, teatrul ?

— Cînd spectatorul se hotărăște să vină la teatru ca să-și vadă actorii preferați, se pregătește, din timp, vestimentar și spiritual, și întîlnirea este plăcută dar păstrează un ușor caracter oficial, protocolar. Cînd spectatorul stă acasă în intimitatea lui și-l primește ca oaspete pe actor, întîlnirea capătă un caracter de familiaritate și contactul devine mai prietenos.

Am făcut parte din primele emisiuni ale televiziunii române și de atunci nu am refuzat nici o colaborare. Chiar dacă am avut și necazuri, chiar dacă în relațiile pecuniare am fost tratat (și am acceptat !) drept „cel care nu ne creează probleme” (și deci poate fi sacrificat !) am rămas un îndrăgostit de micul ecran. Pe principiul că un actor trebuie să fie prezent în activitatea acestei noi arte. Dacă nu pentru altceva măcar pentru păstrarea relațiilor fierbinți cu publicul, deci pentru popularitate. Căci nu știți ce satisfacție trăiesc cînd mă onorează oamenii pe stradă cu prietenosul : „Nea Lucică, te-am văzut ieri la Televiziune !”. Ca să nu vă mai spun de cîte ori mi s-a cîntat de diferiți telespectatori „fii calm, dragul meu !” Între

cearcanel mari ecran, batista micului ecran este mai pătrunzătoare. În primul rînd prin frecvență.

— Iată-ne la capitolul „santierului personal !”

— O comunicare „Colodi în România” pentru colocviul internațional de la Pesciaria. Caietul de regie pentru piesa *Pinnocchio* pe care am fost invitat să o montez la Teatrul pentru Copii din Roma. O piesă pentru copii comandată de Teatrul pentru Copii și Tineret din Iași. O altă piesă *Frații Sapiens* care se pare că interesează... un teatru pentru copii din Capitală. Colaborarea cu Andrei Băleanu la realizarea spectacolului *Viața în galop* sau *Umor românesc la început de veac în București* pentru Teatrul de Comedie, premiera la Teatrul din Ploiești a unei noi înscenări cu *Snoave cu măști...* Mai aveți spațiu ? Că eu mai am intenții !

— Și în sfîrșit... Epilogul ! Care e viața dumneavoastră personală, Ion Lucian ?

— Întrați cu insistența gazetarului într-un domeniu gîngăș. Dar nu am nici un motiv să păstrez discreția (deși acesta a fost principiul meu întotdeauna) pentru că am o viață personală liniștită și fără ascunzișuri. Am socotit întotdeauna că actorul nu trebuie să-și dezvăluie în public viața intimă... dar decît să fabuleze alții mai bine să mă mărturisesc singur ! Știu, am învățat de la viață, că actorul este o individualitate publică, expus permanent sub ochii și uneori lentilele colectivității. Orice acțiune dar mai ales orice greșală capătă niște dimensiuni mult mai mari decît ale oricărui om. M-am străduit să nu dau prilej de comentarii.

Fără îndoială că secretul este conviețuirea cu o ființă minunată, soția mea, actrița Tilda Radovici, cu care împart de trei decenii exuberant bucuriile și discret durerile. Nu voi reuși niciodată să găsesc cuvintele cele mai expresive pentru a-i compune o odă a recunoștinței.

Deci o viață personală echilibrată care îmi permite să-mi satisfac și alte preocupări. Serisul, turismul, sculptura, lectura, desenul și... teatrul !

Și la toate acestea se adaugă : tinerețea, entuziasmul, optimismul, pe care mi-l conferă viața noastră cotidiană în slujba căreia sînt un artist militant.

Dezvoltarea adevăratei mele personalități s-a făcut în anii de tumult și entuziasm ai zidirii socialismului. Visurile adolescenței au dat rod de aur și ca unul care mă dedic spectatorilor tineri, am bucuria de a citi în documentele de partid drumul spre viitor.

Iată marea carte a destinului nostru artistic.